

משנה ד'

משנה זו מפרטת בדין עסקות האסורות משום רבית. "עסקא" היא סוג של שתפות ממונית המתבצעת בדלהלן: אחד הצדדים משקיע את הממון והצד השני מתעסק בו להניב רווחים, והם חולקים ברווחים.

מעמד ממון העסקא שביד המקבל, אם הוא הלוואה או פקדון, תלוי באופן ההסכם; אם המקבל אחראי על הממון, ואפלו יפסידו במסחר עליו להחזיר את הקרן למשקיע - הממון מגדר הלוואה בידו. אם אינו אחראי להפסד - הממון מגדר פקדון בידו.

מפני מגון שקולים תקנו חז"ל ש"עסקא" המתבצעת בלא פרוט, תהיה חצייה הלוואה וחצייה פקדון, לאמר כי למקבל אחריות מחלטת רק לחצי הממון שקבל.

מאחר שחצי ההפקדה נחשבת הלוואה, יש לשוּם את ערכה בתחלת העסקה כדי שידעו כמה עליו להשיב בסיום תקופת ההתקשרות ביניהם. לפיכך תנקט המשנה בלשון "שמין" ו"אין שמין", לצרף בצוּע "עסקא" שחלק ממנה הנו הלוואה.

ביאור

בבא מציעא פרק ה' = ד'

¹ לא יאמר בעל בית לחנוני: הא לך פרות מכר אותם ונחלק ברווחים; כמו כן לא יתן בידו מעות לקנות פרות ולמכרם כדי לחלק ברווחים.

¹ אין מושיבין חנוני למחצית שכר, ולא יתן מעות לקח בהן פרות למחצית שכר,

טעם האסור: מכיון שחצי מכספי ההשקעה הם הלוואה וחציים פקדון, נוטל החנוני את רווחי ההלוואה שנטל והמשקיע נוטל את רווחי הפקדון. מדוע טורח החנוני להניב רווחים לבעל הבית בכספי הפקדון? הרי אינו מקבל על כך כל תמורה! אין זאת אלא בשכר ההלוואה שקבל - רבית!

י"ט בטבת

יום א'
פר'
וארא

(סנהדרין לג)

היום נלמד:

משנה

בבא מציעא
פרק ה' משנה ד'

גמרא

סוטה דף יא/א

תובנה מרגשת

סיפורו של
איש הפלדה

לך ולמשפחה

מסכת סנהדרין

דף ל"ג

זוהר

האזינו רצד:

הלכה

שליח ציבור
הלכה כ"ב-כ"ג

רק אם בעל הבית משלם לחנוני שָׁכַר נִפְרָד עַל שֶׁהוּא טוֹרַח בְּחֻלְקוֹ, מִתֵּר הַדְּבָר.^א

² כמו כן, לא ימסר אדם ביצים לבעל תרנגולות שידגרו עליהן ולאחר מכן יגדל את האפרוחים, ויחלקו ברוחים; וכן לא ישום אדם מחיר עגלים וסִיחִים וימסרם לרועה שיגדלם כדי לחלק ברוחים - מפני שזו עסקה וחצי ממנה הוא הלואה ביד המקבל ונמצא שהוא עוסק במלאכת המלואה בלא תמורה ויש בדבר משום רבית. אין התר לדבר אלא אם כן ישלם לבעל התרנגולות ולרועה את שכר טרחתם ואת הוצאות ההאכלה של בעלי החיים הללו לפי חלקו.

אבל מתר לקבל עגלים וסִיחִים

בלא שומה; לאמר, הרועה אינו מקבל על עצמו כל אחריות להפסד, כגון אם ימותו; תוך הסכמה כי יחלקו ברוחים - שהרי באפן זה אין כאן חצי הלואה, אלא הכל פקדון. אזי יש לרועה לגדלם כמנהג הרועים בימים ההם: עגלים וסִיחִים עד כדי שליש גדולם, וחמור עד שיוכל לטען משא.

אֵלָא אִם כֵּן נוֹתֵן לוֹ שְׁכָרוֹ כְּפוּעֵל.

² אֵין מוֹשִׁיבִין תְּרַנְגוּלִין

לְמַחְצָה, וְאֵין שְׁמִין

עֲגָלִין וְסִיחִין לְמַחְצָה,

אֵלָא אִם כֵּן נוֹתֵן לוֹ

שְׁכָר עֲמָלוֹ וּמְזוּנוֹ. אֲבָל

מְקַבְּלִין עֲגָלִין וְסִיחִין

לְמַחְצָה, וּמְגַדְּלִין אוֹתָן

עַד שִׁיהוּ מְשֻׁלְשִׁין.

וְחִמּוֹר, עַד שֶׁתֵּהא

טוענת:

מקורות והערות

הפסד מלאכתו תוך קיוו סכום מסוים מפני שהוא מוסר בידו מלאכה קלה במקום עיסוק במלאכה כבדה.

א. עם זאת אין חובה לשלם לו אלא שכר בטלה וכגון אם היה פועל העוסק במלאכה והוא מבקש להושיבו תנווני, עליו לשלם לו את

איך תהפך חול לזהב

איך אפשר לקחת מצבים קשים ולהפך אותם להשג? מדוע דוקא לאנשים שנמצאים בתהליך יש יותר סבויים להגיע לפסגה?

ביאור

סוטה דף יא/א

יום אחד התעוררו אבותינו במצרים למציאות חדשה ומזויעה. הם היו רגילים להיות בני חסות של בית המלוכה, כשיוסף הוא משנה למלך מצרים הזוכה לתהלה ולהערצה. הוא היה זה שהציל את ארץ מצרים מאבדן מחלט בתקופת הרעב הגדולה, והוא נהל את כלכלתה באפן מעורר השתאות.

בבקר הנורא שהוא הם גלו, שאחרי פטירתו של יוסף, בית המלוכה מתנכר להם ואינו מכיר בהם. "ויקם מלך חדש על מצרים, אשר לא ידע את יוסף". אז התחילו הצרות. איך קרה שהוא לא הכיר את יוסף?

לפי דעה אחת הוא באמת היה

מלך חדש, ולא היתה לו הכרות קרובה עם יוסף ועם פעלו. לפי דעה אחרת, מדהימה, אותו פרעה שמנה את יוסף לא מת, אבל הוא עשה עצמו כאלו הוא חדש, כאלו אינו מכיר את יוסף!

מדוע פרעה התנהג כך, כאלו אינו מכיר את יוסף ואת פעלו? הרי פרעה קבל כל כך הרבה טובה מיוסף, מאהיו ומכל עם ישראל. לאות הוקרה ותודה, היו צריכים להתהוות קשרי ידידות עולמית בין המצרים לבין בני ישראל. איך נוצרה שגאה אימה כל כך?

הרב חיים זיצ'יק וצ"ל מסביר, שפרעה היה במצב לא נעים - קבלת

"ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף". רב ושמואל - חד אמר: חדש ממש, וחד אמר: שנתחדשו גזרותיו... ומאן דאמר שנתחדשו גזרותיו, הלא כתיב "וימת וימלך". "אשר לא ידע את יוסף" - דהוה דמי כמאן הלא ידע לה כלל.

ענדה ממישהו אחר, שהצילה אותו מהתהום. התחושה הזו אינה נעימה. מה עושה אדם כשהוא נמצא במצב שבו הוא מרגיש נחות? פרעה בחר למחוק את הנחיתות באמצעות דבוי והריסת כל זכר לאותם ימים, לכן הוא רצה להשמיד לחלוטין את כל בני עמו של יוסף. אבל חז"ל¹ מלמדים אותנו, שישנה תגיבה אחרת לנחיתות: "הזהירו בבני עניים, שמהם תצא תורה". בנגוד להשקפה הרווחת והמקבלת, שיש לצפות לגדולות דוקא מבני העשירים, המבוססים מבחינה חמרית, ויכולים להתמסר ללמודים, מלמדים אותנו חז"ל, שדוקא לאלו שחווים קשי יש סבוי גדול יותר לצמח ולהתרום יותר מרב בני האדם, בגלל הרגשת העלבון והנחיתות שלוו אותם תקופה ארבה, והיא דוחפת אותם להוכיח את עצמם יותר.

במקום לנהוג כמו פרעה, שבועם העמדה הנחותה שנקלע אליה חצב בור לגיהנם, יכול אדם להשתמש ברגש הזה ולהפך אותו לדשן מפרה ומרענן, שיעניק לו כחות צמיחה והתפתחות שאין לאנשים אחרים. מתוך הרצון העז והאמיץ להשתחרר ממועקת הנחיתות, מגיסים בני העניים את כל אוצרות הכח הטמונים בהם, וחוצבים משאבים ממעמקי הנפש הגנוזים ביותר.

הרב זיצ'ק מציין כי "ידוע הדבר מנסיון החיים, שלא הכשרון וההרגל והיחס הם המעלים את האדם לידי הצלחה, אלא דוקא ההתמדה והחשק התוסס והסוער".

מצב קשה ולא נעים הוא הודמנות לחשול ההחלטה להצליח בכל מחיר, גייס כחות הנפש והרוח, כדי לקחת את עצמך למקום אחר וטוב יותר.

סיפורו של איש הפלדה

תובנה
מרגשת

טוטון יומי שיאיר לכם את היום

"בְּהֵמָה טְרֵפָה"

מהי "בְּהֵמָה טְרֵפָה"?

התורה מצווה שלא לאכול בהמה או עוף שלא נשחטו כדיון. על כן מוסיפה התורה ואמרת, כי בהמה ש"נטרפה" - נפצעה פצעי מות, אסורה באכילה, גם אם הספיקו לשחט אותה כהלכה בטרם מתה מפצעייה.

למשל, בהמה שנפצעה בשדה מזאב או מאריה, לא תעזור לה שחיטה כדיון, והיא אסורה באכילה.

האם בהמה שאריה פצע את אוזנה נהיית "טרפה"? התשובה היא - לא. במסכת "חולין" לומדים איזו בהמה נחשבת "טרפה". למשל, בהמה שיש לה חור בריאה, אפילו חור מזערי וקטן, הרי היא "טרפה". רק פגיעה באבר חיוני לחיי הבהמה מטריף אותה.

בהמה נהיית טרפה לא רק אם פצע אותה בעל-חיים טורף, אלא גם אם נפצעה מסבות אחרות, למשל, אם היא נפצעה בריאה מספין או ממחט, הרי היא "טרפה" שאסורה באכילה.

וְלִישְׂרֵי לֵב שְׂמֵחָה

האזינו רצד:

תרגום

לא מגלה סודות למי
שעם בדרךיו, אלא
לא לו שלא עקומים.
שנאמר (תהלים כה, יד),
"סוד ה' ליראיו ובריתו
להודיעם", ששומרים
דרכיהם ושומרים
דבוריהם.

לא גלי רזין לאינון דעקימין
בארחיהו, אלא לאינון דלא
עקימין. הָדָא הוּא דְכְתִיב, "סוד
ה' ליראיו ובריתו להודיעם",
דנטרי ארחוי ונטרי מלין.

זוהר
"ט בסבת

הישרות היא הפך העקמימות, והקב"ה לא מגלה סודו אלא למי שישר בדרך. הקב"ה משרה שכירתו על מי שיש לו ישרות, כלומר החוש הטבעי לאהבת הטוב והמוסר. על כן כמדרגה ראשונה ויסודית בעבודת ה' אנו אומרים בתפלת שחרית של שבת: "בפי ישרים תתרום, ובדברי צדיקים תתברך, ובלשון חסידים תתקדש, ובקרב קדושים תתהלל", הישרות היא הבסיס לכל התעלות רוחנית, וקל וחומר הוא בסודות התורה, שמי שאינו ישר אין הקב"ה מכניסו לסתרי תורה וחכמת הבריאה. בהקשר זה ראוי ללמד את הקדמת "העמק דבר" על ספר בראשית: "זה הספר הנקרא ספר בראשית, נקרא בפי הנביאים ספר הישר... זה ספר אברהם יצחק ויעקב, שנקראו 'ישרים', שנאמר 'תמת נפשי מות ישרים'. ויש להבין הטעם למה קרא בלעם את אבותינו בשם 'ישרים' ביחוד, ולא 'צדיקים' או 'חסידים' וכדומה? והענין, דנתבאר בשירת האזינו על הפסוק 'הצור תמים פעלו וגו' צדיק וישר הוא'. דשבח ישר הוא נאמר להצדיק דין הקב"ה בחרבן בית שני שהיה דור עקש ופתלתל, ופרשנו שהיו צדיקים וחסידים ועמלי תורה, אף לא היו ישרים בהליכות עולמים. על כן מפני שנאת חנם שבלבם זה אל זה, חשדו את מי שראו שנוהג שלא כדעתם ביראת ה' שהוא צדוקי ואפיקורס, ובאו על ידי זה לידי שפיכות דמים בדרך הפלגה, ולכל הרעות שבעולם, עד שחרב הבית. ועל זה היה צדוק הדין, שהקב"ה ישר הוא ואינו סובל צדיקים כאלו, אלא באופן שהולכים בדרך הישר גם בהליכות עולם ולא בעקמימות אף על גב שהוא לשם שמים, דזה גורם חרבן הבריאה והריסות ישוב הארץ. וזה היה שבח האבות, שמלבד שהיו צדיקים וחסידים ואוהבי ה' באפן היותר אפשר, עוד היו ישרים".

כב. שליח- צבור שדלג ברכה

שליח- צבור ששטעה ודלג ברכה מסימת בתפלת שמונה-עשרה, מתקנים אותו, וחוזר למקום ששטעה, כלומר לתחלת הברכה שדלג. ואפלו אם דלג שתים או שלש ברכות, מחזירים אותו למקום ששטעה.⁵⁹

כג. ברפת המלשינים

ברפת המלשינים נתקנה בימי רבן גמליאל, שראה שרבו האפיקורסים והיו מצרים לישראל ומסיתים אותם לשוב מאחרי ה', וכיון שראה שהצרך בסלוק האפיקורסים הוא גדול משאר צרכי האדם, עמד הוא ובית דינו והתקין ברכה זו, שיש בה בקשה מלפני הקב"ה לאבד את האפיקורסים, וקבע אותה בתפלה, כדי שתהיה ערוכה בפי כל.⁶⁰

שליח- צבור שדלג את ברפת המלשינים ושלואחר שסים את ברפת 'השיבה שופטינו' אמר 'על הצדיקים'⁶¹, אין מתקנים אותו אלא מסלקים אותו מהתבה מיד, משום שחוששים אנו שדלג ברכה זו משום שנוזקה בו עתה אפיקורסות ואינו רוצה לקלל את עצמו ולכן לא אמרה.⁶²

אפלו אדם שהוא מחוק לכשר וצדיק, גם כן חוששים לזה ומסלקים אותו מהתבה מיד.⁶³ ואף על פי שהדבר גורם לו בושה, מכל מקום מסלקים אותו, לפי שהיה לו להזהר בדבר זה.⁶⁴

אמנם, אם שליח הצבור נזכר מעצמו, וחזר לתחלת ברפת המלשינים, אין צריך להורידו, שהרי מוכח שהדלוג היה בשגגה ולא במתכוון.⁶⁵

שליח- צבור שדלג במתכוון אחת מברכות שמונה-עשרה, מסלקים אותו מיד, שאין לה הפקרות גדולה מזו, ועד שלא ישוב בתשובה שלמה, אין מורידים אותו שיתפלל לפני התבה.⁶⁶

מקורות והערות

59. סי' קכ"ו סעי' א' ובמ"ב סי' ג' ובבה"ל ד"ה ש"ץ שטעה. 63. שם במ"ב סי' ה'.

60. רמב"ם פרק ב' מהלכות תפילה הלכה א'. 64. ערוך השלחן שם סעי' א'.

61. אולם אם התחיל לומר את ברכת המלשינים אלא שטעה בה, אין מסלקים אותו - שם בש"ע. 65. שם בב"ל ד"ה מסלקין אותו מיד.

62. שם בש"ע ובמ"ב סי' ה'. 66. שם במ"ב סי' א' ובערוך השלחן שם ובכ"ח החיים אות א'.